

ČTVRTLETNÍK

ZIMA 2019/2020

PRO PAMÁTKY

Každý nesoulad lze
úspěšně překlenout

ROZHOVOR S KNĚZEM VILÉMEM MARKEM ŠTĚPÁNEM
REKONSTRUKCE TŘÍ HISTORICKÝCH MOSTŮ
VÝSTAVA 30 LET PAMÁTKOVÉ PÉČE

Kryštof Havlíček

ÚVODEM

Každý rok přináší něco nového, drobné i větší změny. Nejinak je tomu také v Institutu pro památky a kulturu, který vydává tento časopis.

Od ledna 2020 máme v týmu hned dvě nové tváře. Redakci PROPAMÁTKY vede Jitka Skořepová. Mám radost, že se svými dlouholetými zkušenostmi v oblasti památkové péče bude pro vás společně s kolegyněmi a kolegy připravovat inspirativní články a rozhovory. Současně jsem rád, že mohu mezi námi přivítat Jana Štiftera, zkušeného matadora v oblasti médií i historie. Nově má se svým týmem na starosti oblast komunikace a fundraisingu. Můžete se tedy těšit, že o nás budete vědět ještě více, než dosud. Oba dva vítám na palubě, o které se můžete více dozvědět na straně 23.

V neposlední řadě bych rád poděkoval Janu Štěpánkovi, který vedl redakci PROPAMÁTKY od roku 2017, a Janu Červinkovi, se kterým jsme tým skvělých lidí začali v roce 2010 budovat. Oba dva nemalým způsobem přispěli k tomu, že máte k dispozici aktuální vydání tohoto časopisu a můžete čerpat z informací našeho zpravodajského portálu. Přeji všem inspirativní čtení.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Ve druhém čtvrtletí přibýlo do evidence Národního památkového ústavu 17 nemovitých kulturních památek. Za ně Ministerstvo kultury mimo jiné prohlásilo českobudějovický kostel sv. Vojtěcha, usedlosti v Dobšicích a Ločenicích, židovské hřbitovy v Nosetíně a Kovářově, zámek archiv v Protivíně nebo synagogu ve Vyškově. Památkami se staly také kruhová pec v Kasejovicích,

Kryštof Havlíček

náhrobek Jana Palacha na Olšanských hřbitovech v Praze nebo mlýn ve Stráži nad Ohří.

SOUTĚŽ GLORIA MUSAEALIS 2019

Pořádáte nevšední výstavu, vydali jste přínosnou publikaci nebo se věnujete jiné zajímavé aktivitě a rádi byste se podělili o výsledky své práci?

Využijte možnosti zapojit se do 18. ročníku Národní soutěže muzeí Gloria Musaealis do 28. února 2020. U krátkodobých projektů je nezbytné podat přihlášku nejpozději 20 pracovních dnů před jejich ukončením. www.cz-museums.cz

MONUMENTO SALZBURG 2020

Mezinárodní veletrh kulturního dědictví a památkové péče se již popáté uskuteční v Salzburgu v termínu 5.–7. března 2020. Pod jednou střechou najdete více než dvě stovky odborníků na restaurování, řemeslo

a nově i obnovy staveb. Přednášky a diskuze vyzdvihnou význam občanské angažovanosti v památkové péči a zaměří se na téma „osvědčeného stavebníka“. Po úspěchu z minulého ročníku povedou opět odborníci z innsbrucké univerzity Evropské dny stavebního průzkumu. www.monumento-salzburg.at

Vojtěch Zvěřavský

PLZEŇSKÉ SYMPOZIUM

Trávení volného času se v průběhu historie proměňovalo. Odpovědi na otázky týkající se způsobu, možnosti i náplně tohoto druhu aktivit v kultuře 19. století se pokusí předložit odborníci během jubilejního 40. ročníku Plzeňského sympo-

zia. Příspěvky věnující se kulturním institucím, sportu, cestování, hospodské i domácí zábavě zazní v přednáškovém sále Západočeského muzea v Plzni ve dnech 20.–22. února 2020. Pozornost zaměří autoři také na souvislosti mezi vybranými aktivitami a národním cítěním, původ inspirace i důsledky změn. www.plzensymposium.cz

JEDNOU Z NEJZDEVASTOVANĚJŠÍCH SAKRÁLNÍCH PAMÁTEK NA ŽATECKU BYL TAKÉ KOSTEL V ŠÍŘEMI. ZE SOUČASNÉHO POHLEDU DO PRESBYTÁŘE JE PATRNÉ, ŽE SE UVNITŘ NEDOCHOVALO TÉMĚŘ NIC.

ROZHOVOR S VILÉMEM MARKEM ŠTĚPÁNEM

Věřím, že se to povede

Sakrální památky na Žatecku kdysi patřily k nejkrásnějším v Čechách. Po roce 1945 se však dočkaly jen devastace. Jakou ale mají budoucnost? O jejich vytrvalé záchraně jsme si povídali s farářem v Liběšicích.

Kolik sakrálních památek spravujete?

Kostelů a kaplí mám na starosti 26, ale ne vše je ve vlastnictví církve. Některé stavby se nám povedlo předat obcím, když byl zájem ze strany místní samosprávy. Je to ale spíše výjimečná záležitost. Většinou starostové nebo zastupitelstvo nejsou úplně vstřícní. Vždy se tam najde někdo, kdo k památkám žádný vztah nemá a považuje za naprostou zbytečnost, aby se taková stavba dávala dohromady.

V čem si myslíte, že je problém?

Možná se v tom promítá i historie tohoto kraje, kde spousta památek prošla nepředstavitelnou devastací a plundrováním. Samozřejmě, že ti, kteří se na tom podíleli ať už jako přímí aktéři nebo jen nečinní pozorovatelé zřejmě nemají

zájem o nápravu. Umím pochopit, že existují lidé, kterým oprava kostelů a kaplí může vadit. Já se však snažím místním vysvětlit, že to kolem čeho žijí, je to nejvzácnější co tu mají, a je dobré, aby k tomu hledali vztah. Nejde totiž o vztah k víře nebo k Bohu, ale o vztah ke kulturnímu dědictví. Naše země je posetá spoustou úžasných dokladů života z minulosti a je to i naše spolezodpovědnost nenechat tyto památky zničit. Samozřejmě se to těžko aplikuje v prostředí, kde zdevastované nejsou jen památky, ale častokrát i lidská obydlí. Jistě je to i otázkou peněz, ale někdy stačí jen málo, aby ten dům byl krásnější. Je to věc určitého vývoje a leckde se to již hodně mění. Jen se jedná o opravdu pomalý proces.

Hrál v tomto postoji svou roli odsun místních obyvatel po roce 1945?

Ano. Myslím, že se na zdejším prostředí podepisuje určitá vykořeněnost. Když se někde přestěhujete, musíte si k tomu kraji najít vztah. To se nestane v první, ani v druhé a zřejmě ani ve třetí generaci. Možná až v té čtvrté. Je to v lidech, kteří sem po válce přišli. Neuměli předat správný vztah k místu svým dětem. Je to dáno historickou zkušeností, jíž celý náš národ prošel. Posléze přišla ta (ne)normální doba útlaku, kdy nikomu nic nepatřilo. Vše bylo jedno. Jsou to věci, které budou potřebovat ještě dlouho reflexi.

Měl jste od počátku 12 farností?

Na začátku jsem měl farností osm, pod které spadalo 32 vesnic. Po smrti faráře

ZMIŇOVANÝ KOSTEL V SIŘEMI SE PŘED NEDÁVNEM DOČKAL NOVÉ BŘIDLICOVÉ STŘECHY A OBNOVY VSTUPNÍ VĚŽE.

OBNOVENÝ VNĚJŠÍ PLÁŠŤ CHRÁMU V LIBOŘICÍCH

v sousedství, který sloužil úctyhodných 50 let, mi byly přidány dvě další s osmi vesnicemi. Poslední dvě farnosti se třemi vesnicemi mi byly přiděleny poté, co odešel další z mých duchovních sousedů. Takže dnes mám 12 farností, pod něž spadá duchovní správa 43 vesnic, a jak jsem již zmínil, faktická či jen pastorační péče o 26 sakrálních památek.

To je úctyhodné číslo! V jakém stavu byly kostely a kaple, když jste přišel?

Když jsem přišel před 18 lety do Liběšic, tak mi tehdejší vedoucí stavebního oddělení biskupství litoměřického sdělil, že přebírám ze stavebně-technického hlediska nejzdevastovanější obvod diecéze. Ze začátku to byla objevitelská práce, protože nemůžete takové množství objektů navštívit okamžitě. Takže trochu trvalo, než jsem si vše důkladněji prošel. Postupně jsme s pomocí dalších lidí začali něco dělat pro to, aby se ten beznadějný stav změnil. Nejhorší bylo, že celá řada kostelů byla volně přístupná, zcela zdevastovaná a vykradená. Někde nebylo vůbec nic. Těžké popsat stav beznaděje a deziluze, kterým to dýchalo. Říkal jsem si: „Co se v tomto kraji probíhá?“ Žertem proto občas prohlásím, že od určitého množství objektů se tomu člověk musí jen smát, protože plakat už ani nejde.

Jaké byly tedy vaše další kroky?

Samozřejmě jsem si uvědomoval, že tím nejdůležitějším je vrátit stavbám život. Úplně první věc, kterou jsme se proto snažili sami nebo ve spolupráci s místními udělat, bylo kostely vyklidit.

Někdy jsme z interiérů vynášeli strašlivé věci, které ani nejde popsat. Poté jsme většinou nachystali otevřací slavnost. V místech, kde se nedochovalo vůbec nic, jsem požádal malíře Jaroslava Lenerta, aby vytvořil obraz hlavního patrona a pozval otce biskupa Josefa Koukla, aby chrám vysvětil a vykonal bohoslužbu. Vzpomínám na

to, jak mi jednou řekl: „Ha! Ty jsi zase přišel na to, že máš další kostel, vid’?“ Nikdy mou prosbu o spolupráci ale neodmítl. Od té doby se snažím, aby se v těchto objektech něco odehrávalo, bohoslužba, koncert či jiné setkání. U některých budov je to zatím vidět spíše zvenku. Věřím ale tomu, že za pár let to bude patrné i uvnitř.

VILÉM MAREK ŠTĚPÁN

- ▶ narodil se roku 1974 v Praze
- ▶ vystudoval Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy
- ▶ od svých 24 let je členem Řádu premonstrátských řeholních kanovníků
- ▶ v roce 2001 nastoupil jako farář do Liběšic u Žatce
- ▶ odtud spravuje celkem 12 farností, ve kterých se nachází 26 kostelů a kaplí, řadu z nich se mu podařilo zachránit před zánikem

Z jakých zdrojů práce financujete?

V době, kdy jsme se do toho začali pouštět, byly dotace velmi omezené. Za těch 18 let se ale hodně zlepšilo. Dnes už se dají získat i velké částky. Postupná obnova pokračuje na řadě míst. Určitě musím poděkovat Ministerstvu kultury, bez jehož podpory by zde panovala beznaděj. Vícekrát jsme čerpali z havarijního programu, programu záchrany architektonického dědictví nebo z programu prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. Nejednou pomohl také Ústecký kraj a u třech kostelů se nám podařilo dosáhnout na evropské peníze skrze Státní zemědělský intervenční fond. Přispěli nám také v několika obcích, především s povinnými podíly na financování oprav, což představuje pro chudou farnost neocenitelnou pomoc.

Pomáhají při obnově například i potomci německých vystěhovalců?

Žádnou větší spolupráci v tomto smyslu se nepodařilo navázat. Příkladem to hlavně tomu, že situace na Žatecku byla po válce zcela jiná než například v chudém pohraničí. Tamní lidé se vede zřejmě lépe, než kdyby zůstali

POHLED DO ZNIČENÉHO INTERIÉRU CHRÁMU
V NEČEMICÍCH

KOSTEL V NEČEMICÍCH PO KOMPLETNÍ OPRAVĚ FASÁDY, STŘECHY A VĚŽIČKY

u nás. Tento kraj byl ale poměrně bohatý a z toho zřejmě pramení větší bolest v srdcích lidí. Přesto se zdejšími rodáky máme pěkné a přátelské kontakty.

Co pomoc ze strany diecéze?

Veškeré záležitosti řešíme s odborem správy nemovitého majetku biskupství litoměřického, kde máme výborného vedoucího stavebního oddělení Tomáše Buřtu. Je mimořádně šikovným a nadaným člověkem, jehož si velmi vážím. Podobné zkušenosti jsem měl i s jeho tatínkem Vladimírem Buřtem jako stavebním technikem. Je jejich velkou zásluhou, že se v obnově našich kostelů pokračuje.

Odbočme od peněz k lidem. Bez jejich pomoci by to určitě také nešlo.

Není to tak, že by se parta zedníků sama pustila do oprav. Od otce biskupa Pavla Posáda jsem ale jednou slyšel hezkou větu: „Neubíjejme v lidech obětí nadšení.“ To je velmi hezky řečeno. Spousta jednotlivců je ochotná s ledasčím pohnout, ale nedá se jim k tomu příležitost. Mám velmi dobrou zkušenost s celou řadou lidí, jež jsou schopni přesvědčit druhé, aby něco pozitivního kolem sebe vykonali. Pomohou například s organizací akcí. Leckde se snaží zapojit do získávání financí. Je to různorodá věc.

A spolupráce s obcemi?

Úplně nejdůležitější ze všeho je nebýt negativně naladěný. Když musíte jednat se spoustou lidí, musíte jim ukazovat, že věci se dají dělat dobře a lépe.

Neztratit entuziasmus v trpělivém přesvědčování. Někde je situace výrazně lepší a jinde je doslova hrozná. Místy rychle pochopili, že podporou kostelů pomáhají vlastně sami sobě. Památka se stala jejich chloubou, nikoliv ostudou. Jinde to stále nepřijali za své a má to svůj čas.

Jak jste na tom s počty věřících?

Jsme vlastně misijní farností. Centrum je zde v Liběšicích a kostel je poutním místem. Proto je otevřen návštěvníkům po celý rok. Pokud jde o místní komunitu, už můj předchůdce, otec Jaroslav Saller – redemptorista, zde začal krátce po revoluci pracovat s dětmi. Snažil se vytvořit zde živé centrum postavené na myšlence, že se musíme věnovat dětem, abychom skrze ně mohli získávat dospělé. Myslím, že se mu to podařilo. Ti, kteří zde vyrůstali nebo byli s farností v kontaktu, nejsou proticírkevně naladěni. To je velký pokrok. Lidé se sem přirozeně sjíždějí z různých míst. Na nedělní mše dorazí kolem 80 lidí. Také v jiných lokalitách se po oživení našlo vždy několik jedinců, kteří rádi přicházejí.

Pořádáte veřejné sbírky?

Už asi před 16 lety jsme s tímto způsobem sbírání peněz začali. Otevřeli jsme tedy sbírkový účet. Například na webových stránkách máme uvedeny příslušné variabilní symboly na obnovu různých kostelů. Pokud ale neprobíhá intenzivní komunikace se sponzory, peněz se nesejde mnoho. Proběhla ale sbírka na tři zvony, jež

byly zrekvírované za světových válek a byla opravdu úspěšná. Všechny tři jsou už odlity a požeňnány, jeden je už zavěšen a na třetí se ještě vybírá a věřím, že se to povede.

Na kterých stavbách považujete obnovu za hotovou a naopak?

Nemohu říci, že by někde bylo hotovo. Všude se postupně pokračuje. Velkou radost mám z kostela v Pnětlukách, kde se podařilo obnovit střechu i interiér a zrestaurovat mobiliář. Chybí už jen drobnosti. Zcela obnoveny alespoň zvenčí jsou i chrámy v Libořicích a v Hořeticích. Jedním z příkladů opravených doslova „po drobkách“ je například kostel v Siřemi. Pokládá se tam nová břidlicová střecha a nedávno byly znovu obnoveny zcela zničená bāň a věžička. Velká starost nás naopak čeká v Soběchlebech, kde je aktivní dřevomorka a hrozí zřícení stropů. Máme ale už stavební povolení a získali jsme první dotaci.

Ke které památce máte nejbližší?

Určitě k liběšickému kostelu. Je architektonicky naprosto výjimečný. Díky opravám, jež zde probíhají, se například přišlo na to, že byl původně románský a tedy mnohem starší, než se dosud uvádělo. Mohu-li na závěr zmínit svůj sen, pak bych jej rád jednou viděl kompletně opravený. Měl velmi vážně narušenou statiku a i když nepatřil k těm nejzdevastovanějším, pak určitě náležel k nejohroženějším. Cesta k obnově je ale ještě dlouhá. www.libesice.com

KONSTRUKCI MOSTU V OBCI SAZENA TVOŘÍ VALENÉ KLENBY Z PÍSKOVCOVÉHO ZDIVA.

KOLEM ROKU 1757 BYLY OSAZENY BAROKNÍ SOCHY.

ZAJÍMAVÉ REKONSTRUKCE

Tři obnovy historických mostů

Široké spektrum mostních konstrukcí tvoří nedílnou součást architektonického dědictví. Vzhledem k jejich typologické rozmanitosti se zaměříme na trojici loni obnovených příkladů z různých vývojových etap.

Mostní stavitelství je od nepaměti vnímáno jako vrchol inženýrského umění. Jeho úroveň stojí zpravidla v popředí technického vývoje oboru, v němž určuje užití nových materiálů a postupů. Konstrukce vznikají mnohdy v obtížných podmínkách, ve kterých jsou ovlivňovány nejrůznějšími druhy nepříznivých vlivů, nejčastěji souvisejícími s náročnou povětrnostní situací. S postupnou a vzrůstající úrovní lidské civilizace rostly nároky na trvalost a rozměry tohoto typu staveb a sou-

časně se rozšiřovalo spektrum jejich technologické úrovně i uměleckého ztvárnění.

K nejstarším pokusům bylo použito snáze opracovatelné dřevo. Až v okamžiku vynálezu nástrojů na vytěžení zpravidla skalního masivu se uplatnilo kamenné překlenutí. Zpočátku byly desky ve formě dřevěného trámu kladeny k překonání menších vodních toků. Postupně začali stavitelé kamenné plochy klást na sebe, čímž docházelo k jejich přečnávání dovnitř mostního otvoru. Stabilita byla zajištěna zatěžovacími kameny zamezujícími převrácení desek. Vznikla tak falešná, takzvaná přečnellová klenba.

Nejranější klenbové konstrukce postavili ve starověku Sumerové a poté obyvatelé Mezopotámie. Etruskové a především Římané se posléze postarali o přelomový rozvoj, jenž byl kromě jiného spojen s budováním silnic, mostů a také dálkových vodovodů v podobě klenutých struktur, takzvaných akvaduktů. V období středověku například franský král Ludvík I. Pobožný vydal takzvaný mostní řád, týkající se zřizování a především údržby tohoto druhu komunikací. Nemaou úlohu v rozvoji mostního stavitelství sehrála církevní uskupení, především benediktinská řehole. V období 12.–14. století se hlavním centrem stavební činnosti v této oblasti stává Francie. V rámci středoevropského prostoru například vznikl v letech 1119–1260 kamenný most přes Labe v Drážďanech, později

TEXT A FOTO KRYŠTOF HAVLICE

KORUNU PARAPETNÍCH ZDÍ TVOŘÍ PÁLENÉ CIHLY.

STAVBA PŘEDSTAVUJE VÝRAZNÝ URBANISTICKÝ PRVEK OBCE KAMENNÉ MOSTY.

přes Mohan ve Würzburgu a mezi lety 1135–1146 také přes Dunaj v Řezně.

Na našem území se jednalo o takzvaný most královny Judity z let 1166–1171, který byl během povodní v roce 1342 zničen. Na jeho místě vzniklo v období Karla IV. podle mistra Otty a Petra Parlěře nové překlenutí Vltavy. Nejstarší dodnes funkční konstrukci najdeme v Písku z období vlády Přemysla Otakara II., ze 60. let 13. století. Středověké mosty převážně nedosahovaly takové úrovně jako starší zástupci z římského období. To se odráželo na jejich horší technické i umělecké stránce. Díky mělkým základům, menším pilířům a tím méně rozměrným otvorům byly náchylnější k nejrůznějším poškozením, například během povodní nebo při tání ledů. S nástupem renesance vzrůstá i technologická úroveň, neboť se problematikou zabývali také významní teoretikové, jako byli například Michelangelo Buonarroti, Andrea Palladio nebo Antonio da Ponte.

Až téměř do konce 17. století vznikal tento typ specifických objektů spíše předáváním generačních zkušeností bez v současnosti běžných náročných výpočtů. Stěžejní posun nastává až s příchodem nových objevů a poznatků ve fyzice a mechanice. Rozvíjejí se první inženýrské akademie vychovávající specializované odborníky zejména v oblasti vojenského fortifikačního stavitelství. V civilní sféře postupoval vývoj o poznání pomaleji. S počínajícím budováním silniční sítě a objektů

s ní spojených začal Karel VI., na něj významněji navázal také Josef II. V zemích habsburské monarchie byla zřízena takzvaná ředitelství cest, která zajišťovala jejich rozvoj a údržbu. O tuto oblast se kromě jiných zasloužil také profesor pražské university František Josef Gerstner, který své úsilí v roce 1803 korunoval založením Královského českého stavovského učiliště v Praze.

V hlavním městě patří k výrazným ukázkám kamenných mostů tři cenní novověcí zástupci: v současnosti obnovovaný Negrelliho viadukt, představující první železniční spojení Karlína a Holešovic, dále mosty Palackého a Legií u Národního divadla. Nástup kovových konstrukcí souvisel zejména v Anglii s rostoucí výrobou železa. Až do počátku minulého století docházelo ke zvětšování rozpětí litinových oblouků, objevují se visuté konstrukce s řetězovými pásy nebo příhradové s narůstajícími podíly svařovaných částí.

Obecně lze od 19. století v materiálové skladbě sledovat zřejmé směřování od kamene a dřeva k oceli a betonu. Z poválečného období je u nás cenný například Žďákovský most, který měl v době svého vzniku největší obloukové rozpětí na světě a splňoval současně také estetická kritéria. V současnosti existuje v České republice přes 10 tisíc mostů, z nichž jsou památkově chráněné zejména ty historické. Především v hlavním městě vznikají časté spory mezi majiteli, správci a odbornou veřejností, zda je legisla-

tivní ochrana překážkou oprav nejrůznějšího charakteru.

Významu velkého počtu tohoto druhu staveb u nás odpovídá jejich průběžné zařazování do Ústředního seznamu kulturních památek. Ochranu v poslední době získaly i Vysoký most přes údolí Radslavského potoka na Žďársku, mirovický kamenný most, ocelová příhradová konstrukce v Poličce nebo klenutý mostek se sochou sv. Jana Nepomuckého v Kraborovicích na Havlíčkovobrodsku. Osvětovou roli ve vnímání mnohdy stále zanedbávané kulturní hodnoty především mladších mostních staveb z druhé poloviny 20. století nese například elektronická databáze mostů v České republice historika Františka Honzáka a dlouhodobě také Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT. Z knižních publikací je na místě zmínit například Encyklopedii mostů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Dušana Josefa.

O tom, že památková ochrana specifického stavebního fondu zaručuje rámcovou jistotu a záruku zachování architektonických hodnot, vypovídá trojice zvolených a v loňském roce zdárně dokončených obnov. Představíme dvě starší kamenné konstrukce v obcích Sazená a Kamenné mosty i silniční železobetonový most Dr. Miroslava Tyrše v Jaroměři. První památka je v rukou státu, druhá ve vlastnictví kraje a třetí patří městu Jaroměř. Na uvedených příkladech se pokusíme nastínit specifika bez výjimky nároč-

PŘI OBNOVĚ BYLA POUŽITA VÁPENNÁ SPÁROVACÍ MALTA.

JEDNÁ SE O POMĚRNĚ DLOUHOU, NEPRAVIDELNĚ ZAKŘIVENOU KONSTRUKCI.

ných procesů rekonstrukce a zároveň jejich přirozené začlenění v rámci současné infrastruktury.

SAZENÁ

Obec Sazená leží ve vlnité krajině Podřipska, asi 25 kilometrů severně od Prahy, v částečně zalesněném údolí Bakovského nebo též Červeného potoka. Původně barokní památkově chráněná stavba má čtyři pole a zásadním způsobem utváří urbanistickou strukturu vsi. Výstavba mostu, představujícího dnes zřejmě nejstaršího zástupce svého druhu ve Středočeském kraji, souvisela počátkem 16. století se vznikem místního mlýna, konkrétně s nutností překlenutí jeho náhonu. Kolem roku 1757 došlo k významnější přestavbě, během které bylo patrně doplněno čtvrté pole. Dále byly osazeny barokní sochy z okruhu Ignáce Františka Platzera. Jednalo se o sošky sv. Antonína Paduánského, sv. Josefa s Ježíškem, sv. Kateřiny, sv. Klimenta, ukřižování Ježíše Krista a sv. Jana Nepomuckého. Plastiky na svém místě vydržely kvůli velkému poškození do počátku 20. století, do současnosti se zachovalo pouze sousoší Kalvárie a sv. Jana Nepomuckého. Dnes jsou zde výdusky, přičemž originály jsou uloženy v Městském muzeu ve Velvarech.

Nosnou konstrukci tvoří čtyři kamenné valené klenby z řádkového pískovcového zdiva. Významnější oprava byla provedena v 80. letech 20. století, během které došlo k nevhodné úpravě kamenného povrchu stříkaným beto-

nem vyztuženým takzvanými kari sítěmi. Poslední zásahy byly provedeny v roce 2014 a souvisely s odstraněním povodňových škod. Při té příležitosti byla částečně odbourána zmíněná betonová vrstva, známá jako torket. Před čtyřmi lety byl pracovníky Kloknerova ústavu ČVUT v Praze vypracován průzkum, který sloužil jako podklad celkové obnovy.

Návrh rekonstrukce respektující technické požadavky a zároveň zachovávající historickou podstatu vznikl ve spolupráci se složkami památkové péče. Hlavním úkolem bylo šetrné odstranění veškerého zbývajícího torketu, jenž uzavíral vlhnuocí kamenné zdivo. Zvláštní pozornost byla věnována také poškozenému zdivu ledolamů. To bylo rozebráno a částečně vyměněno za kusy stejné velikosti, materiálu a spárořezu. Užitá byla malta probarvená do přirozeného odstínu historických směsí na bázi hydraulického vápna s maximálně 5 % podílem cementu.

Dále došlo k nízkotlaké injektáží, jejímž účelem bylo zpevnit narušené zdivo, zajistit jeho stabilitu, zvětšit soudržnost materiálu a vytvořit kompaktní strukturu povrchu schopného přenášet zatížení v plné míře. Nejpoškozenější části klenb byly do hloubky 100 milimetrů nahrazeny maltou pro opravy a doplňování přírodních kamenů. Na koruně parapetních zdí byla provedena nová římsa z pálených cihel kladených na svislo. Na povrch vozovky se navrátila původní dlažba, kterou

tvoří žulové kostky a obrubníky. Z důvodů bezpečnosti a zachování průběhu horního líce parapetních zdí včetně jeho výšky bylo doplněno zábradlí ze subtilních ocelových profilů.

Po dokončení celkové obnovy město uvažuje o doplnění chybějící sochařské výzdoby, které by památku plně rehabilitovalo. Za tímto účelem provedlo podrobnou archivní rešerši. Pro celkovou uměleckou úroveň a věrohodnost nových plastik je nutné vycházet také z dochované historické fotodokumentace. Projekt byl nominován v rámci soutěže Stavba roku Středočeského kraje 2019.

KAMENNÉ MOSTY

Malá obec v podhůří Železných hor na soutoku Doubravky a Hostačovky ležící na rozhraní krajů Středočeského, Pardubického a Vysočiny, se nachází asi 9 kilometrů jihovýchodně od Čáslavi. Zdejší památkově chráněný most je umístěn v jihovýchodní části vsi a stejně jako v předchozím případě tvoří její výrazný urbanistický prvek. Má poměrně dlouhou, nepravidelně zakřivenou konstrukci, jejíž klenby, čelní i parapetní zdi a opěry jsou vyzděné z lomového kamene převážně na sucho, částečně vápennou maltou. Vznik stavby je datován do 14. století, pravděpodobněji ale pochází z raněho novověku v rozmezí 16.–17. století. Most z nespalného materiálu je zaznamenán v Císařském otisku Stablního katastru z roku 1838. Jeho autenticita byla negativně ovlivněna zejména ve

JAROMĚŘSKÝ MOST MÁ SEGMENTOVOU ŽELEZOBETONOVOU KLENBU.

druhé polovině 20. století provedením betonového nástřiku. Zidky jsou z lomového kamene s korunami tvořenými pálenými cihlami.

Stav mostu byl před zahájením prací nevyhovující a ovlivňoval veřejné využívání památky. Na základě diagnostického průzkumu vznikl projekt celkové sanace zajišťující stabilitu a odolnost. Významně byly rekonstruovány spodní část a mostní svršek. V návaznosti na uvedené práce bylo rovněž zpevněno a vyčištěno koryto vodního toku. Prioritními úpravami se staly odstranění betonového nástřiku, náhrada opevňovacích betonových prahů a hloubkové přespárování. Doplnované nebo nově přezdívané úseky respektují charakter a strukturu původního zdiva včetně typických detailů, mezi které patří typ kamene, ruční opracování, spároveň včetně šířky spár nebo krytí zídek vyskládanými cihlami s charakteristickým zakončením ve tvaru čtvrtoblouku. Důležitým hlediskem je rovněž použití vápenné spárovací malty. Povrch vozovky je asfaltový.

Opevnění koryta včetně dlažeb je ztvárněno z kamenného materiálu, původní podmostní dřevěné prahy byly zachovány. Na parapetní zdi je na kamenných deskách osazen letopočet 2018 odkazující na dokončení obnovy. Projekt byl vyznamenán Cenou za dopravní infrastrukturu – obnovu technické památky v soutěži Stavba roku Středočeského kraje 2019.

JAROMĚŘ

Památkově chráněný železobetonový silniční most Dr. Miroslava Tyrše na Pražském předměstí spojuje náměstí Československé armády s ulicí nábreží 17. listopadu a je součástí památkové zóny. V místě stávala starší řetězová konstrukce z let 1831–1833, jedna z prvních svého druhu v Evropě. Stavba byla v roce 1884 snesena a nahrazena ocelovou s příhradami, která sloužila až do roku 1932, kdy byl postaven nový obloukový most o jednom poli. Ten byl uveden do provozu v den výročí vzniku samostatné Československé republiky 28. října 1932.

Architektonicky cenná stavba je tvořená segmentovou železobetonovou klenbou, nad níž byla výplň ze škvárového betonu. Jedná se o typ s horní mostovkou, čelní zdi jsou postaveny z lomového kamene s kvádrovým obkladem. Jedním z určujících a charakteristických znaků památky je čtveřice osvětlovacích pylonů.

DETAIL KOVANÉHO ZÁBRADLÍ

DETAIL NÁPISU NA OSVĚTLOVACÍM PYLONU

Proces obnovy zahrnoval mimo jiné celoplošné otryskání tlakovou vodou, sejmutí zábradlí včetně kamenných sloupků, vybraní škvárobetonové výplně klenby, odhalení přístupového schodiště se zídkami, sanaci nosné konstrukce, provedení tvrdých, takzvaných teracových omítek dle původního složení nebo položení žulových kostek vozovky a chodníků z mozaikové dlažby. Dále došlo k aplikaci nové stříkané hydroizolace včetně odvodnění. Náležitá péče byla věnovaná osvětlovacím pilířům, sloupkům a zábradlí.

Veškeré práce probíhaly pod dohledem pracovníků památkové péče. Současný stav tak autenticky dokládá výtvarné citění přelomu 20. a 30. let 20. století. Most slouží plnohodnotně místní dopravě. Podstatným poznatkem vzešlým z obnovy je, že železobetonové konstrukce jsou opravitelné a mohou nadále sloužit svému původnímu určení. Finanční náklady na rekonstrukci byly částkou 19,3 milionu hrazeny městem Jaroměř.

Kvalita a celková úroveň prací byla reflektována zejména postupem do celostátního kola v soutěži Památka roku 2018 v kategorii Velká rekonstrukce, kterou vyhlašuje Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska. Za obnovu získali zástupci města rovněž ocenění Patrimonium pro futuro v kategorii záchrana památky za rok 2018. ■

www.sazena.cz

www.ouzleby.cz

www.jaromer-josefov.cz

STAV MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE KADAŇ BYL V ROCE 1978 TRISTNÍ. DÍKY INTENZIVNÍ OBNOVĚ ZŘÍCENÝCH DOMŮ V 90. LETECH SE VŠAK NĚKOLIKRÁT DOČKALA OCEŇENÍ HISTORICKÉ MĚSTO ROKU.

ČÁSTEČNĚ ODKRYTÁ SOCHA U ZDI BÝVALÉHO AUGUSTINIÁNSKÉHO HŘBITOVA VE LNÁŘÍCH.

VÝSTAVA

Památková péče po roce 1989

K příležitosti výročí sametové revoluce připravil Národní památkový ústav putovní výstavu 30 let památkové péče po pádu železné opony. Doposud nejkomplexnější obraz činnosti odborníků v této oblasti po roce 1989 je ke zhlédnutí ve vstupní hale Národní technické knihovny v Praze do 31. prosince 2019.

TEXT MARTIN GAŽI, DANIEL ŠNEJD
FOTO ARCHIV NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU

Stěžejním impulzem se stala potřeba reflektovat schopnost české společnosti využít demokratických podmínek ve prospěch péče o kulturní dědictví. Více než 800 fotografií na 70 výstavních panelech se snaží zachytit a převyprávět razantní proměnu památkově chráněného fundusu České republiky. Jeho stav byl před rokem 1989 naprosto katastrofální, a to i navzdory platné a kvalitní legis-

lativní podpoře – zákonu č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách a následně zákonu č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, který platí v novelizované podobě dodnes. Srovnáme-li podobu památek a historických sídel v českých zemích s dobovými fotografiemi, troufáme si, s jistou dávkou generalizace říci, že nikdy nebyly v tak dobré kondici, jako nyní.

Při počtu 40 tisíc nemovitých kulturních památek, 49 tisíc movitých a více než 600 plošně chráněných urbanistických celků nelze jít cestou suchého výčtu statistických dat. Vzhledem k bohatosti památkového fondu i rozmanitosti faktorů hrajících důležitou roli v tomto dynamickém období je velmi složité v plně šíři vystihnout charakter a především rozsah prošlých změn v omezeném prostoru několika desítek výstavních panelů. Tvůrci se proto rozhodli vybrat k prezentaci 22 témat. Některá rezonovala v tuzemských odborných kruzích jen po určitou dobu, jiná jsou dosud aktuální. Další jsou pro toto období charakteristická a pomáhají spoluvytvářet originální obraz české památkové péče.

Významným a do jisté míry neopakovatelným počinem se stala vlna prohlášení vesnických i městských památkových zón, díky čemuž značně stoupl počet chráněných historických sídel. Snad nejvíce je po roce 1989 patrná proměna měst. Mezi nejlépe hodnocená patří ta historická,

POZDŇE BAROKNÍ SYNAGOGA S KLASICISTNÍ VÝMALBOU V JIČÍNĚ OBNOVENA PO ROCE 2001

což lze jednoznačně přičíst pozitivním dopadům jejich plošné legislativní ochrany. Jako zcela nový byl zaveden statut krajinných památkových zón, které dohlíží na prvky přírody přetvořené člověkem. Pozornost zasluhuje srovnání vývoje objektů státních, jejichž správu nadále vykonává Národní památkový ústav, a restituovaných, jejichž soukromé vlastnictví neznamená, že by nezůstávaly veřejným kulturním dědictvím. Naopak bez značného přispění České republiky by záchrana většiny z nich nebyla možná.

S velkým tématem devadesátých let spojeným s hledáním porozumění a odpuštění krutosti druhé světové války a období krátce po ní se památková péče setkala při záchraně kostelů v bývalém „německém“ pohraničí i „opuštěných“ židovských památek ve vnitrozemí. Odvrácenou tvář optimisticky laděného porevolučního desetiletí byly masivní krádeže a vývoz starožitností do zahraničí anebo doposud aktuální tlak na odstranění archeologických situací v zájmu nové výstavby.

Jako protiváhu úspěchu zachráněných stavebních památek stále nacházíme určité procento ohrožených a zanikajících. Na Ústředním seznamu je jich evidováno zhruba 700. Přitom u řady z nich nelze říci, že se jedná o dědictví minulého režimu. Do tristního stavu se naopak dostaly v důsledku současných společenských a ekonomických poměrů.

VENKOVSKÁ USEDLOST V KOMÁROVĚ REPREZENTUJE TRADIČNÍ SELSKOU ARCHITEKTURU SOBĚSLAVSKO-VESELSKÝCH BLAT. ZDEVASTOVÁNA ZEMĚDĚLSKÝM DRUŽSTVEM, PO ROCE 2002 OPRÁVENA

Z hlediska metodiky péče o kulturní dědictví v České republice patří téma památek zahradního umění mezi mladší, v návaznosti na Florentskou chartu se plně rozvíjející až od druhé poloviny devadesátých let. Léta kolem roku 2000 jsou symbolicky přelomovým obdobím i v hodnocení architektury 19. a 20. století, která do té doby byla vnímána jako méně hodnotná. Naopak problematika konzervace hradních zřícenin sice sahá až k dávným kořenům památkové péče, avšak diskuze, kterou dosud vyvolává, je na nejvyšší složité a ve výsledcích nejednoznačná.

Výstavu doplňují historický videozáznam zachycující stav jihočeských objektů v roce 1989 a komparativní filmový dokument Proměny aneb 30 let památkové péče v jižních Čechách, na kterém s odborníky spolupracoval Jakub Tabery. Součástí expozice jsou dva trojrozměrné exponáty, jež můžeme chápat jako alegorii stavu památkové péče. Barokní socha Panny Marie Budějovické unikla v 70. letech jen o vlasek cílené likvidaci. Provinila se tím, že stála zády k nově vystavěnému pomníku sovětského vůdce Lenina v Českých Budějovicích. Po roce 1989 bylo její bezhlavé torzo zrestaurováno a nalezlo azyl v budově tamního Národního památkového ústavu, jen několik desítek metrů od svého původního umístění. Litinová socha sv. Jana Nepomuckého byla kdysi dokonce zakopána do země, v roce 2019 se ji ve Lnářích na Strakonicku podařilo

znovu nalézt a nyní čeká na svůj „druhý život“.

S ohledem na nezastupitelnou roli veřejnosti při ochraně kulturního dědictví je v posledních letech upřena mimořádná pozornost k jeho popularizaci a prezentaci oboru. Národní památkový ústav věnuje této činnosti značné úsilí. Kromě celé řady publikačních pracuje na vzdělávacích projektech týkajících se všech oblastí svěřeného fondu a snaží se též inovovat přístup v prezentaci více než stovky hradů a zámků, které má ve své správě. Konkrétní příklady na výstavě představených památek nejsou pochoptitelně úplným výčtem všeho, co se událo. Nejsou mnohdy ani těmi nejvíce reprezentativními ukázkami obnov. Jsou ale vybrány tak, aby co nejlépe ilustrovaly nastolená témata. Výstava 30 let památkové péče po pádu železné opony je dosud nejkomplexnějším obrazem české památkové péče po roce 1989 a také počinem snažícím se toto téma uchopit a pokud možno srozumitelně prezentovat širší veřejnosti.

Projekt Národního památkového ústavu, jehož hlavními garanty jsou pracovníci územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích, bude v průběhu roku 2020 putovat po vybraných městech České republiky. Výstavní panely jsou rovněž ke zhlédnutí na webových stránkách ústavu. Filmové dokumenty na youtube kanále stejné organizace. ■ www.npu.cz

ŠKOLNÍ BUDOVA V PÍSKU PŘED NEDÁVNEM
PROMĚNĚNÁ NA KNIHOVNU

KONFERENCE, JEŽ SE USKUTEČNILA V MULTIFUNKČNÍM SÁLE NOVÉ PÍSECKÉ KNIHOVNY, SE ZÚČASTNILO PŘES STO POSLUCHAČŮ.

KONFERENCE

Podzimní konference PROPAMÁTKY se uskutečnila v Písku

Již 12. ročník se ve dnech 6.–8. listopadu věnoval obnově a využívání historických škol. Pro setkání byla vybrána zrekonstruovaná bývalá škola na Alšově náměstí proměněná v městskou knihovnu a centrum vzdělávání.

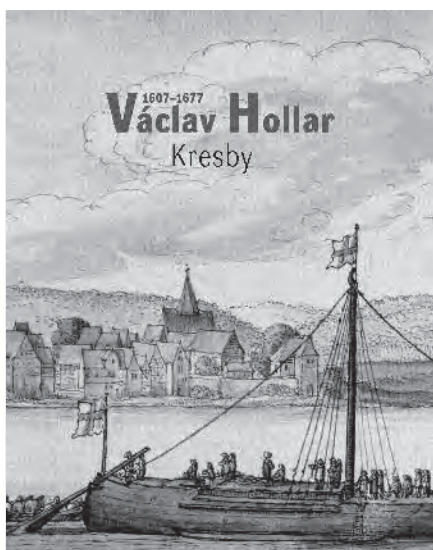
Třidenní program byl jako obvykle z části určen registrovaným účastníkům i široké veřejnosti. Ta si mohla ve středu 6. listopadu přijít za dobrovolné vstupné vyslechnout nejen zahajovací blok příspěvků zaměřených na historii jednotlivých škol v Písku a okolí, ale také na přednášku o vývoji školství v regionu obecně. Stěžejní část přednášek proběhla následující den.

Jan Šimek z Národního pedagogického muzea hovořil o historickém vývoji tohoto druhu budov v souvislosti s přeměnou společnosti i legislativy. Další přednášející analyzovali konkrétní aspekty vzniku a proměny podoby staveb. Například Karel Kibic sezná-

mil účastníky s výsledky svého dosud nepublikovaného výzkumu o prvních českých školách a jejich stavu v současnosti. Jiří Škabrada z Fakulty stavební ČVUT se zaměřil na venkov. Naopak o školách ve městech a o jejich roli v urbanismu hovořila Alena Krusová z Národního památkového ústavu. Odpoledne byly formou diskusních bloků prezentovány konkrétní příklady obnovy a nového využití škol. Jedním z probíraných témat byla i rekonstrukce ZŠ Komenského v Písku pro potřeby nové městské knihovny.

Itinerář pátečních exkurzí byl sestaven s ohledem na několik aspektů, kterými byly především obsahová různost navštívených objektů, ale také jejich časová a místní dostupnost. Do letošního výběru byly zahrnuty jak klasické školy, tak i oborové, venkovské a městské. Účastníci navštívili ty, které stále fungují ve svých původních prostorech, tak takové, jež mají nové využití. Objekty, které jsou zajímavé památkově či historicky, ale i stavby, jejichž hodnoty jsou ohroženy, případně se o nich diskutuje. Díky úsilí organizátorů i partnerů konference a vstřícnosti majitelů či správců, bylo možné několik škol navštívit, navíc s komentářem pracovníků z Prácheňského muzea v Písku. Lidé se tak seznámili s budovou ZŠ v Protivíně, rybářské školy ve Vodňanech nebo s některými prostory městské knihovny v Písku. Během cest zazněl také výklad k budovám v Putimi, Heřmani, Myšenci či Semicích. ■
www.konference.propamatky.cz

TEXT ZBYNĚK KONVIČKA
FOTO ARCHIV REDAKCE

PŘEBAL KNIHY

POHLED NA PRAHU Z PETŘÍNA OD VÁCLAVA HOLLARA Z ROKU 1636

KNIHA

Václav Hollar: Kresby

Prívlastek „soutisový katalog“ většinou neslibuje příliš atraktivní obsah. Že to nemusí vždy platit, dokazuje nová kniha Národní galerie v Praze. Autorka Alena Volrábová v ní publikovala téměř 450 kreseb významného barokního umělce Václava Hollara. Jejich výstava právě probíhá v paláci Kinských.

Jak píše autorka v úvodu, grafickému dílu Václava Hollara se dostalo doposud poměrně dost pozornosti – respektive vyšlo již několik katalogů s kompletním soupisem jeho leptů. Umělcovy kresby jsou ale neméně krásné a byly poněkud upozaděny.

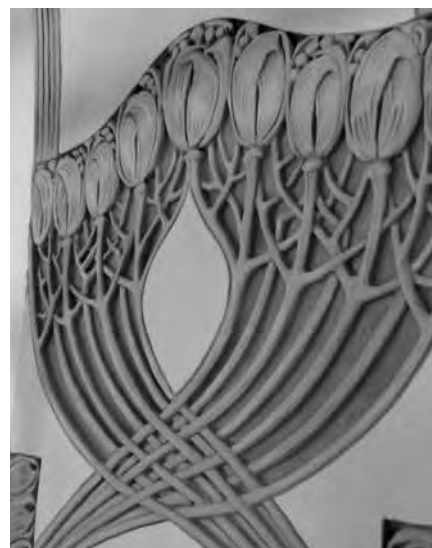
Prvním impulzem ke vzniku knihy byla práce Aleny Volrábové pro výstavu Václava Hollara v Národní galerii v roce 2007, kdy se umělcovými kresbami začala zabývat. Vlastní průzkum ale začal až poté, co získala podporu Grantové agentury České republiky, díky které mohla objíždět sbírky po Evropě a Severní Americe, kde jsou uloženy. Po pěti letech intenzivní práce pak mohl vyjít obsáhlý korpus Hollarova kreslířského díla.

Publikace o 453 stranách uvádí tři sta: životopis autora, část o sběratelství jeho kreseb a esej věnující se umělcovu kreslířskému vývoji. Vlastní katalog sleduje autorův pestrý život a svědectví o něm, které nám zanechal prostřednictvím svých děl. Václav Hollar se narodil v Praze v roce 1607, ale odešel ve svých 20 letech do Německa, kde pobýval na několika místech. V roce 1636 jej najal anglický diplomat Thomas Howard, hrabě z Arundelu, na kreslení pohledů ze své cesty po Rýně, Mohanu a Dunaji. Arundel poté kreslíři nabídl práci ve svých uměleckých sbírkách a Hollar odešel do Anglie se svým novým mecenášem. Od roku 1644 ale působil několik let v Antverpách, kam se uchýlil během anglické občanské války. Do Londýna se vrátil v roce 1652. V roce 1669 ještě navštívil s další diplomatickou výpravou marocké město Tanger. Zemřel v Londýně v roce 1677.

Jeho kresby, které se zachovaly, většinou zobrazují krajinu a město. I znalce Hollarova díla může pak překvapit jeho pozdní kolekce panoramatických pohledů na pevnost Tanger. Jak Volrábová uvádí, umělcovy kresby jsou často jemně kolorované, drobnopisné, zřetelně stylizované. Díky zaoblené miniaturistické stylizaci v nich nalézáme jistou vlnitost. O tom se lze přesvědčit v mnoha ilustracích. Všechny kresby uznané jako umělcovo dílo jsou totiž v katalogu reprodukovány. Kniha je tak nejen dokladem o autorových kresbách, ale také svědectvím doby, ve které vznikly. ■ www.ngprague.cz

V LETOŠNÍM ROČNÍKU SOUTĚŽE PAMÁTKA ROKU BYLA OCENĚNA OBNOVA ŠTUKOVÝCH OMÍTEK A VÝMALBY V KOSTELE POVÝŠENÍ SV. KŘÍŽE V JABLONCI NAD NISOU.

OBNOVENÁ SECESNÍ VÝZDOBA S ROSTLINNÝMI MOTIVY

CHVÁLÍME

Památka roku Libereckého kraje

Liberecký kraj každoročně vyhlašuje soutěž Památka roku. Cenu uděluje za nejlepší realizaci obnovy nemovité kulturní památky v uplynulém roce na svém území. Poprvé byla vyhlášena v roce 2016. Laureát získává pamětní desku a finanční odměnu pro vlastníka ve výši 50 tisíc korun.

Vítězem letošního ročníku byla Restaurátorská obnova štukových omítek a výmalby kostela Povýšení sv. Kříže v Jablonci nad Nisou, která trvala celých devět let. Secesní starokatolický chrám z dílny významného architekta počátku 20. století, jabloneckého rodáka německého původu Josefa Zascheho, byl postavený v letech 1900–1902. Zasche je také pravděpodobně autorem vnitřní výzdoby. Objekt je jednoduchá stavba s předsazenou předsíní, z níž na severním nároží

vystupuje věž s baptisteriem. Loď je zaklenuta jednoduchou valenou klenbou, stěny jsou členěny třemi pilastry se štukovou výzdobou s rostlinnými motivy. Kostel je některými odborníky považován za slohově nejčistší secesní sakrální stavbu v Čechách.

Svému účelu sloužil do roku 1948. Vzhledem k tomu, že až do roku 1989 byla činnost církve omezována, byl využíván mimo jiné i jako sklad. V 60. letech do něj začalo zatékat. Největší škodu však způsobila havárie v roce 1971, kdy došlo k masivnímu zatékání do interiéru a následně odmrznutí štukové výzdoby na pilastrech v lodi, která z větší části opadala. Opravy památky v havarijním stavu se v téže době ujalo Jednotné zemědělské družstvo Pokrok Zlatá Olešnice. Během rekonstrukce byl kostel uzavřen a sloužil jako sklad a klempířská dílna. V té době se opravovaly krov a střecha, obnovy se dočkaly zřejmě i vitráže, jež byly většinou vytlučené. Poté, co byl chrám nově vymalován, se dočkal v roce 1982 i benedikce. Po roce 1989 začal být opět využíván pro církevní a kulturní účely. V létě 1997 byla zahájena jeho celková obnova. Exteriér včetně vitráží byl dokončen na přelomu milénia.

Roku 2010 se vlastníkově podařilo zahájit již dříve plánovanou obnovu interiéru. Práce byly rozděleny do několika etap. Na záchraně spolupracovali restaurátoři Jiří Bláha a akademický sochař Jiří Koňák. Nejdříve bylo nutné přistoupit k rekonstrukci štukové

TEXT LUCIE PRANDNEROVÁ
FOTO KRAJSKÝ ÚŘAD LIBERECKÉHO KRAJE

RESTAURÁTORSKÉ PRÁCE TRVALY DEVĚT LET.

Z PŮVODNÍ DEKORATIVNÍ VÝZDOBY BYLY ZACHOVÁNY JEN FRAGMENTY, PROTO REKONSTRUKCI VÝRAZNĚ NAPOMOHLA ARCHIVNÍ FOTODOKUMENTACE Z DOBY PRVNÍ REPUBLIKY.

výzdoby lodi. Teprve při odstraňování druhotných nátěrů se ukázalo, že bude nezbytné řešit také jejich celkový vzhled. Na základě toho byl zpracován návrh barevnosti lodi. Vzhledem k pokročilé roční době i k tomu, že se na jeho podobě neshodly všechny zainteresované organizace, pokračovalo se až v roce 2012 výmalbou baptisteria, jež bylo nejpozději na začátku 80. let 20. století přebíleno. Po odkrytí fragmentů nejstarší vrstvy byl obnoven původní modrý nátěr stěn. Pod okna se do dekorativních rámců navrátili nápisy z evangelií v německém jazyce. Při těchto pracích výrazně pomohla

odborníkům i dochovaná historická fotografie.

V roce 2013 započala obnova maleb v presbytáři. Z důvodu nedostatku finančních prostředků byly práce rozděleny do tří etap. Závěr má půdorys čtverce se zkosenými rohy, v zadní a obou bočních stěnách jsou nad obdélným oknem velká kruhová okna. Dominantou tohoto prostoru je oltář, za kterým je skryto schodiště do suterénu. Ze zděného podstavce vystupuje kříž s Kristem a po obou stranách polopostavy zpívajících andělů. Malířská výzdoba poničeného interiéru

kostela byla v 80. letech zjednodušena. Presbytář byl tehdy vymalován modrou barvou a byly zachovány jen fragmenty původní dekorativní výzdoby. Rekonstrukce proto vycházela jednak z nálezové situace, a dále také z dochované archivní fotografické dokumentace z doby první republiky. Na práce v presbytáři pak navázala obnova barevnosti hlavní lodi a výmalba podkruchtů a kruchtů. Ta byla dokončena v roce 2018 spolu s navrácením původních svítidel podtrhujících secesní charakter kulturní památky.

V květnu 2019 se na krajském úřadě sešla hodnotitelská komise. Čítá šest členů a sestává z radní pověřené řízením rezortu kultury, památkové péče a cestovního ruchu, předsedkyně výboru cestovního ruchu, památkové péče a kultury, ředitelů Národního památkového ústavu na Sychrově a v Liberci, vedoucího odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu a vedoucí oddělení památkové péče Krajského úřadu Libereckého kraje. Komise zvážila všech sedm podaných přihlášek, mezi kterými byla například obnova interiéru kapličky ve Volavci, rekonstrukce Bítouchovské zvonice či restaurování oltáře sv. Josefa na Krásné. Přiklonila se k projektu restaurátorské obnovy štukových omítek a výmalby kostela Povýšení sv. Kříže v Jablonci nad Nisou, do něhož bylo vloženo nemalé úsilí vlastníka o záchranu. Odměna byla předána v rámci Dnů evropského dědictví přímo ve starokatolickém chrámu. ■

SECESNÍ STAROKATOLICKÝ KOSTEL POCHÁZÍ Z DÍLNY VÝZNAMNÉHO ARCHITEKTA POČÁTKU 20. STOLETÍ JOSEFA ZASCHEHO, KTERÝ JE PRAVDĚPODOBNĚ TAKÉ AUTOREM VNITŘNÍ VÝZDOBY.

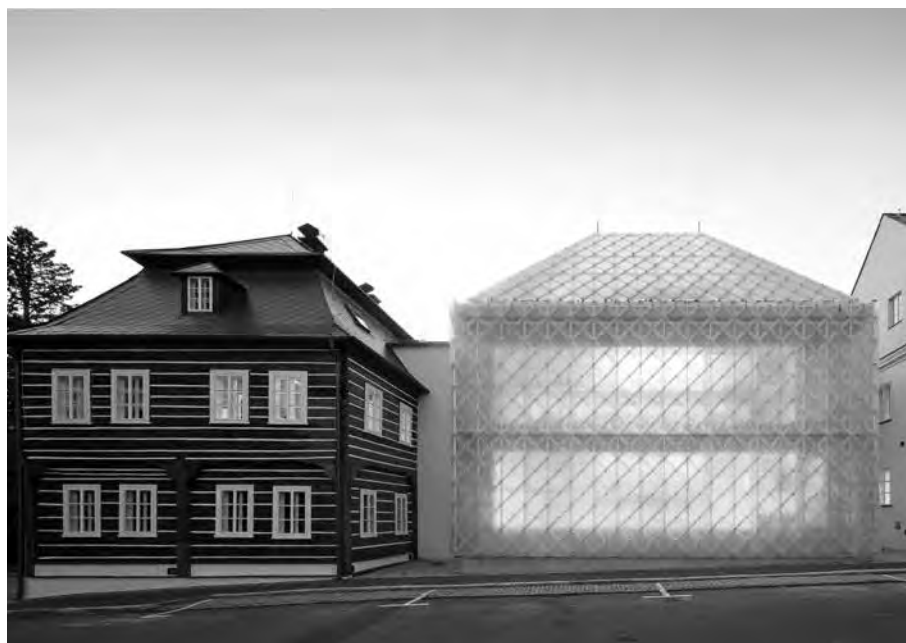
FOTOREPORTÁŽ

FOTO TOMÁŠ SOUČEK

Obnova a novostavba v areálu firmy Lasvit v Novém Boru

Rekonstrukce památkově chráněných roubených domů na Palackého náměstí doplněných soudobě pojatými novostavbami se uskutečnila v letech 2017–2019. Citlivá revitalizace někdejší sklářské manufaktury patřící v 19. století firmě Carl Schappel byla provedena podle návrhu kanceláře ov-a opočenský valouch architekti. Jedna z novostaveb je obložena skleněnými taškami vytvořenými společností Lasvit speciálně pro toto použití. Čtvercový tvar a struktura obkladu jsou inspirované břidlicovou taškou, která se v místním prostředí historicky objevovala. Jeho protíváhu představuje černý dům, který je v obdobném stylu obložen tmavou cementovou šablonou. Při rekonstrukci byla nalezena studna, která není zakreslena v původní dokumentaci, a nyní je umožněn průhled skleněnou podlahou na její dno.

www.ov-a.cz | www.lasvit.com

CENU GRAND PRIX SI ODNEŠLA REKONSTRUKCE DÓMU SV. BAVONA V NIZOZEMSKÉM HAARLEMU.

LETOŠNÍ CENU VEŘEJNOSTI ZÍSKALA OBNOVA GRUZÍNSKÉ HORSKÉ VESNICE MUUTSO.

OCENĚNÍ

Europa Nostra 2019

Letošní udílení cen Evropského dědictví / Europa Nostra proběhlo v Paříži. Celkem 27 projektů z celé Evropy se probojovalo do užšího výběru. Obnova, nejsledovanější ze čtyř kategorií, představila několik záchranných projektů světového významu.

Po více než dvaceti letech od požáru byla veřejnosti otevřena zrekonstruovaná kaple Svatého plátna v Turíně od architekta Guarina Guariniho. Dokončeny byly též restaurátorské práce na hlavním vstupu do katedrály v Santiagu de Compostela. Stěžejní ceny Grand Prix si však odnesly obnova dómu sv. Bavona v Haarlemu, oratoře v paláci Partal ve španělské Alhambře a patnáct let trvající revitalizace uhelného dolu Královny Luisy, prvního hornoslezského dolu, na němž porota ocenila propracovaný systém vzdělávacích aktivit.

Do soutěže nebyl přihlášen žádný český projekt. Byl nicméně oceněn mezinárodní archeologický výzkum Solak 1 probíhající v arménské oblasti Kotayk, na němž se podílejí i čeští odborníci. V kategorii Vzdělání rezonoval velmi kladně přijímaný projekt Radar 1938.

Odborné instituce jako rakouská Akademie věd za využití multimediálního vyprávění historie připomenuly citlivou dobu Annschlussu v březnu 1938.

Tradičně se Cen Europa Nostra účastnily země severní Evropy. V kategorii Přírůstek zvítězil Norský National Trust. Jedna z nejstarších nevládních organizací na světě hraje ústřední roli v řízení norských památkových objektů, a to i za přispění asi 7 000 dobrovolníků. Trust se v současné době usilovně zasazuje za zachování tzv. Y-blocku, ikonické stavby vládní čtvrti v hlavním městě od architekta Erlinga Viksjø, na jejíž výzdobě se podílel i Pablo Picasso.

Cenu veřejnosti za obnovu gruzínské horské vesnice Muutso přijela osobně převzít prezidentka Salome Zurbichviliová. Její přítomnost ukazuje, že i nečlenské země Evropské unie mají vysoký zájem na propagaci svého kulturního dědictví. Ve výběru oceněných míst je jasně patrné směřování poroty, jež necílí pouze na známé a mediálně vděčné památky, ale všímá si i dlouhodobého úsilí regionálních občanských komunit a jednotlivců. Hlavní program probíhal nedaleko katedrály Notre Dame a několikrát připomněl nedávný požár. Zvláštní cenu obdržel pařížský požární sbor za přes patnáct hodin trvající zásah více než 400 hasičů, jimž pomáhaly lodě na řece Seině, drony identifikující nejohroženější místa nebo robot Colossus účinný v nejnebezpečnějších úsecích. ■ www.europanostra.com

TEXT TOMÁŠ ŘEPA
FOTO ARCHIV EUROPA NOSTRA

Z MĚST A OBCÍ

BUŠTĚHRAD

Obnovená kaple sv. Máří Magdalény

Město v říjnu dokončilo opravu kaple sv. Máří Magdalény. Objekt se zvonící, největší svého druhu v Buštěhradu, je vystavěn na náměstí proti baroknímu pivovaru. Jedná se o osmibokou stavbu s hranolovou vížkou. Její interier je zaklenutý plochou klenbou a uvnitř jsou dodnes zachovány dva zvony. Začátkem 19. století sem byl ze zaniklé gotické hradní kaple přenesen obraz jmenované světice, dnes umístěný v depozitáři. Sakrální stavba byla naposledy rekonstruovaná v 80. letech 20. století. V současnosti byla již ve velmi špatném stavu. Zdivo i klenba vykazovaly trhliny, a tak se město rozhodlo pro celkovou rekonstrukci. Obnovená byla vnitřní barevnost objevená při restaurátorském průzkumu. Do interiéru bude pořízena i kopie původního plátna vytvořená podle originálu uloženého ve Středočeském muzeu. Na revitalizaci přispěl zhruba čtvrtinou rozpočtu také Středočeský kraj. Vchod do stavby byl opatřen mříží, aby mohl být umožněn pohled dovnitř památky.

www.mestobustehrad.cz

město Buštěhrad

HAVLÍČKŮV BROD

Štáflova chalupa s novou střechou

Jedna z nejstarších roubenek svého druhu, Štáflova chalupa, se dočkala rekonstrukce. Kompletně byla položena nová šindelová krytina. S tím byly spojeny oprava, nátěry a impregnace dřevěných prvků krovu a štítu a revize podlahových prken a trámů v půdním prostoru a mezipatře. Odstraněny byly i vady stávajících konstrukcí. Jednalo se o výměnu hnilobou napadených částí dvou stropních trámů a napojení krokve na okapovou vaznici. Nahrazeno bylo rovněž 70 % degradovaných podlahových fošen v podkroví. Nově položené smrkové šindele byly ošetřeny dvojnásobným nátěrem respektujícím předchozí provedení. V interiéru bylo zesíleno odvětrávání pomocí diagonálně osazených latí a opraveny byly oba komíny. Celková rekonstrukce střechy byla doplněna o nátěry vrat do dvora, přibýlo sociální zařízení a opravy se praskliny na fasádě. Na projekt získalo město Havlíčkův Brod evropskou dotaci z Integrovaného regionálního operačního programu ve výši 95 % celkových nákladů.

www.muhib.cz

město Havlíčkův Brod

IVANČICE

Kostelní věž byla znovu zpřístupněna

Věž kostela Nanebevzetí Panny Marie v Ivančicích byla v minulosti zpřístupňována veřejnosti jen výjimečně. Při výstupu na ochoz hrozilo totiž nebezpečí úrazu kvůli poškozenému schodišti. Na základě žádosti zdejší římskokatolické farnosti byla v roce 2018 zahájena rekonstrukce přístupu. Bylo zavedeno elektrické osvětlení schodišť a dalších místností, opraveny vstupní kamenné schody a doplněny chybějící dřevěné stupně, zábradlí a madla. Navýšeno bylo také zábradlí venkovního ochozu. Pozornost byla věnována i údržbě hodinového stroje. Obnoveny byly rovněž omítky v bývalém bytě věžníka a dostalo se i na repase truhlářských prvků. Vše probíhalo za spolupráce zástupců Národního památkového ústavu v Brně, městského úřadu a farnosti. Projekt byl dokončen v červnu 2019 a náklady dosáhly částky 1,435 milionu korun. Slavnostní otevření věže se konalo 26. července 2019. Prohlídky bude zajišťovat Kulturní a informační centrum města.

www.ivancice.cz

Věra Jelínková

Z MĚST A OBCÍ

JIČÍN

Město obnovuje cenný palác

Bytový dům Palackého čp. 73 je hodnotný v rámci městské památkové rezervace. Kvůli špatnému stavu krovu přistoupilo město k rekonstrukci, během které bude vyměněna celá střecha a opraven vnitroblok. Práce budou pokračovat i v roce 2020. Objekt na rohu Valdštejnova náměstí a Palackého ulice je v pramenech doložen už v 15. století, kdy sestával z předního obydlí a pivovaru. V roce 1628 jej koupil regent Frýdlantského vévodství Jeroným Bukovský z Neudorfu. Staré dřevěné stavby byly strženy a na zachovaných sklepeních vznikl raně barokní městský palác pro Maxmiliána z Valdštejna, oblíbence vévody Albrechta z Valdštejna. V majetku rodu zůstal až do poloviny 18. století. Později proslul jako lékárna. Za první republiky nemovitost zakoupil Jičínský úvěrní ústav, a stala se bankovním domem. V této době se dočkal úprav. Moderní fasádu mu dodal architekt Čeněk Musil. V současnosti je ve vlastnictví města, je pronajímán k bytovým a administrativním účelům.

www.jicin.org

město Jičín

KOLÍN

Rozhledna z bývalé vodárny

Rekonstrukce původní vodárenské věže pokračuje. Při celkové opravě v letech 2014–2015 se nedostalo na řadu spodní schodiště. Záměrem bylo jeho vybudování a tím propojení vodárny s přilehlou komunikací a chodníkem tak, aby návštěvníci mohli dojít k rozhledně bez obcházení. Řešení architektonicky navazuje na stávající původní schodiště. Vše bylo intenzivně konzultováno s oddělením památkové péče. Památka tak získala reprezentativní přístup do svého nejbližšího okolí. Vodojem slouží od 9. září 2015 jako rozhledna a je v něm umístěno i informační středisko. V horní části průchozího tubusu je multimediální projekce, simulující proudící vodu. V nejvyšším patře je vyhlídka na město a jeho okolí. Uvnitř technického objektu se nachází expozice, laděná do stylu 30. let 20. století, jež činí z kolínské vodárny neobyčejně lákavé místo, nejen svými výhledy.

www.mukolin.cz

město Kolín

NEPOMUK

Zrestaurovaný milník s novými ukazateli

Město nechalo obnovit milník u Borku vybudovaný v 19. století poblíž silnice z Plzně do Písku. Pískovcový obelisk byl při dopravní nehodě v roce 2017 sražen. Díky finanční dotaci z Plzeňského kraje a restaurátorské péči Pavly Žiakové však opět září novotou. Celkové náklady na jeho opravu činily 58 700 korun. Skládá se z kruhové patky, díky se dvěma vpadlými okny (původně místa pro cedule s ukazateli směru) a završen je krycí kruhovou stříškou. Povrch kamene byl omyt tlakovou vodou a biologické napadení sanováno chemickým roztokem s následným oplachem vodou. Praskliny byly vyplněny injektážním prostředkem na minerální bázi, vlasové trhlinky pak prostředkem na bázi akrylátových pryskyřic plněných křemennou moučkou. Dožilé a jinak materiállově či esteticky nevhodné starší vysprávký se odstranily. Jako pomocná armatura se použil nerezový materiál. Doplněny byly také nápisy a směrovky na Písek a Plzeň.

www.nepomuk.cz

Pavel Motejzík

Přinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

ŠLUKNOV

Stropní malby kaple sv. Jakuba

Kaple sv. Jakuba v místní části Císařský sloužila v době samostatnosti obce jako kostelík. Nyní, když je čtvrt součástí Šluknova, ji město postupně několik let po etapách opravuje. V letech 2018–2019 se podařila rekonstrukce střechy a pláště. Provedly se také restaurátorské práce v regionu poměrně unikátních stropních maleb z 19. století na klenbě. Netradiční byl způsob provedení. Ujali se ho totiž studenti Akademie výtvarných umění v Praze, pro které byla tato zkušenost z praxe posledním stupínkem k získání restaurátorské licence. Díky pracím, jež probíhaly převážně v letních a podzimních měsících, mohly být obnoveny původní, v minulosti dlouhodobým zatékáním výrazně degradované umělecké prvky. Obnova objektu se nyní blíží ke konci. Zbývá opravit omítky a postupně revitalizovat mobiliář. Po dokončení oprav plánují radní předání sakrálního prostoru veřejnosti. V budoucnu jsou zde plánována nejrůznější společenská setkání, svatby či koncerty.

www.mestosluknov.cz

VYSOKÉ MÝTO

Zrestaurovaný obraz Petra Brandla

K významným dominantám Vysokého Mýta patří vedle kostela sv. Vavřince také brány a věže, které jsou součástí původního středověkého opevnění. Město sleduje jejich stavebně-technický stav a stará se o jejich obnovu. V minulých letech už opravilo Choceňskou věž a Pražskou bránu. Letos přistoupilo k rekonstrukci střechy velké věže Litomyšlské brány. Za pomoci peněz z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón provedlo rekonstrukci krovu a výměnu břidlicové krytiny. Město zároveň významně podpořilo restaurování unikátního obrazu Nanebevzetí Panny Marie od Petra Brandla, který zdobí hlavní oltář v kostele sv. Vavřince. Malba úctyhodných rozměrů (703 x 296 centimetrů) je umělcovým největším dílem v českých zemích a patří mezi jeho nejdůležitější. Dosud byla restaurována jen jednou, na začátku minulého století. Tentokrát bude Brandlův obraz mimo Vysoké Mýto v péči restaurátorů bezmála dva roky. Do kostela by se měl vrátit v září roku 2021.

www.vysoke-myto.cz

ZLÍN

Kniha představující Památník Tomáše Bati

V rámci letošního ročníku festivalu Den architektury ve Zlíně byla slavnostně pokřtěna nová odborná publikace TES-TAMENT – MANIFEST Památník Tomáše Bati. Dvojazyčná kniha v češtině a angličtině představuje příběh výjimečné architektonické památky prostřednictvím textů sedmnácti autorů a historických i současných fotografií. Monografii připravili editoři, fotografka Eva Končalová a architekt Petr Všeček. Autorkou grafické úpravy je Petra Jiroušková. Jednou z hlavních komponent publikace jsou snímky Libora Stavjaníka. Kniha vydalo statutární město Zlín v roce 2019. Lze ji zakoupit výhradně v infopointu Památníku Tomáše Bati na náměstí T. G. Masaryka. Tato novinka může být jak podrobnou pozvánkou k návštěvě architektonického díla, tak i připomínkou absolvované prohlídky.

www.pamatnikbata.eu

město Šluknov

Marie Lněničková

Libor Stavjaník

Českým mořem je moře památek.

Tak at'v něm neplaveme sami

Plavba za dobrodružstvím

Lodivod. Čtyřikrát do roka vydáváme časopis – aktuální informace ze světa památek. Je kompasem i mapou zároveň, zavede vás na zajímavá místa, ukazuje příklady povedených rekonstrukcí.

Moře informací

Aby vám nic podstatného neuplavalo...

Na stránkách www.propamatky.info denně publikujeme nové zprávy ze světa památek. Tipy a inspirace, zprávy z regionů, možnosti financování, rozhovory se zajímavými osobnostmi.

Spolupráce s námořníky

Katalog služeb. Díky nám můžete hledat jednotlivce, firmy i organizace se zkušenostmi při obnově památek. Katalog služeb je prověřeným seznamem kontaktů, adresářem zkušených námořníků s šikovnými rukama a citem pro detail.

**Pomáháte nám stát s dalekohledem na stěžni.
Střežíme to nejpozoruhodnější v České republice,
plujeme mořem památek.**

Vítejte na palubě Klubu PROPAMÁTKY

Institut pro památky a kulturu, o.p.s., je nezisková organizace, která provozuje portál PROPAMÁTKY, pořádá konference, realizuje projekt o financování kulturního dědictví MÁME VYBRÁNO, nabízí poradenství při financování projektů v oblasti obnovy památek a představuje zajímavá místa v rámci putovní výstavy.

Institut je sociální podnik a zaměstnává lidi, kteří se vzhledem ke své zdravotní situaci obtížněji uplatňují na trhu práce. Zachovává k nim individuální přístup a respektuje jejich potřeby.

Chceme být nepřehlédnutelnou a respektovanou součástí společnosti, která si váží svého kulturního dědictví a dokáže o něj pečovat.

**Děkujeme všem našim čtenářům a příznivcům,
kteří nás podporují.**

KLUB
PROPAMÁTKY

klub.propamatky.cz

PAMÁTKY**MUZEA****ŘEMESLA****13–16 | 2 | 2020**

8. MEZIOBOROVÉ VELETRHY
OBNOVY, FINANCOVÁNÍ A VYUŽITÍ
www.pamatky-muzea-remesla.cz

REDAKCE PROPAMÁTKY SE PRAVIDELNĚ ÚČASTNÍ VELETRHU, KTERÝ JE ZAMĚŘEN NA KULTURNÍ DĚDICTVÍ. OD ROKU 2019 SE KONÁ SOUBĚŽNĚ S VÝSTAVOU HOLIDAY WORLD VĚNUJÍCÍ SE CESTOVNÍMU RUCHU. ČLENOVÉ KLUBU PROPAMÁTKY MAJÍ VSTUPENKU NA OBĚ AKCE ZDARMA.

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním
www.bochemitshop.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.
www.etna.cz

Antikhaus

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.

www.antikhaus.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.

www.g4d.cz

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

Čtvrtletník portálu PROPAMÁTKY
Ročník 8, číslo 4, vychází: 4x ročně
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
Editor: Jan Štěpánek

Redakce: Martin Gaží, Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička, Aleš Kozák, Dagmar Koželušová, Jindřiška Kukrálová, Lucie Prandnerová, Zuzana Richterová, Tomáš Řepa, Jitka Skořepová, Daniel Šnejd

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Šturoc
Evidenční číslo: MK ČR E 208 18
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@propamatky.cz